

Berek Tamás mk.örgy.

**A túlélést biztosító ABV rendszabályok, valamint a felkészítés
kapcsolatrendszere és követelményei**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetője

BEVEZETÉS

Az elmúlt 10 évben a Magyar Honvédség jelentős változáson ment keresztül, s a haderőreform napjainkra sem fejeződött be. Megváltozott úgy létszámát és felépítését, mint haditechnikai eszközeit és feladatrendszerét tekintve. Az önkéntes haderőre történő átállás is újabb problémák megoldását követelte.

A Magyar Köztársaság NATO-hoz való csatlakozása magával hozta a Magyar Honvédség feladatainak kibővítését. A jelenkori hadsereg nemzetközi szerepvállalásából adódóan a személyi állomány rendszeresen teljesít szolgálatot hazánk határain kívül.

Hazánk béketámogató műveletekben való részvételének mértéke politikai döntéstől függ, éppen úgy mint az, hogy katonáink hadművelési területen harcoló feladatot látnak el, vagy sem. Békeműveletekben való tevékenység esetén sem zárható ki a kontingensek ABV¹ behatások alá kerülése.

1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA, A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája hazánk nemzeti biztonsági érdekeként jelöli meg a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, az esetlegesen kialakuló konfliktusok megelőzését és megoldását.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia meghatározza a Magyar Köztársaság biztonságát és nemzetközi környezetét fenyegető kihívásokat, így többek között a terrorizmust és a tömegpusztító fegyverek elterjedését. A két jelenség összefonódása kiemelt fenyegetést jelent a katonai műveletekre is különösen az olyan válságövezetekben, melyek környezetében az ABV fegyverek vagy azok gyártásának ténye vagy megalapozott gyanúja az ABV eszközök, illetve tölteteik jelenlétének kockázati szintjét magasra emelik.

Magyarország számos szándéknyilatkozatában kinyilatkoztatta azon célját, hogy mind a NATO, mind pedig az EU szervezetében támogatja a már említett globális biztonságot fenyegető tényezőkre válaszlépésül tett nemzetközi erőfeszítéseket. A Magyar Honvédség szempontjából ez kézzelfogható feladatokat, valamint azok végrehajtását jelenti, aminek konzekvenciái vannak többek között a

¹ ABV=atom, biológiai, vegyi

személyi állomány felkészítése, kiképzése, az ismeretek készség szintjén tartása, azaz a gyakoroltatás területére vonatkozóan.

A MH átstrukturálódása, feladatainak változása magában hordozta haditechnikai eszközrendszerének változását, és ez a folyamat jelenleg is zajlik. Ez, valamint számos egyéb tényező szükségessé tette a felkészítés, kiképzés néhány elemének megváltoztatását.

Az elmúlt csaknem 10 évben kiképzéssel, katonai felkészítéssel foglalkoztam a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem állományában. Ebben az időszakban részt vettem sorállományú katonák, tiszt-, tiszthelyettes-, tartalékos tiszti hallgatók, valamint a polgári állományból átvett katonai végzettséggel nem rendelkező hivatásos és szerződéses állomány alapkiképzésében és általános katonai felkészítésében.

A NATO szervezetéhez történő csatlakozásunk előtt számos NATO-orientációs tanfolyamon kaptam feladatot kiképzőként.

Volt szerencsém megtapasztalni a MH vegyivédelmi technikai eszközeinek – mind a védelem, mind pedig a felderítés és mentesítés területén – változásával járó nehézségeket, illetve ezek hatását a kiképzésre.

Kivételes helyzetben vagyok annak tekintetében, hogy a felsorolt állománykategóriák nem kizárólagos ABV felkészítésében, hanem más egyéb – általános harcászati, lökiképzés műszaki ismeretek, speciális felkészítés – kiképzési ágában vettem részt kiképzőként, ami komplex rálátást biztosított az általános katonai felkészítésen belül a terepen végrehajtott harckiképzés csaknem teljes vertikumára.

A gyakorlati felkészítés során megfigyelhettem az egyes kiképzési ágak egymásra épülésének és egymáshoz kapcsolódásának kritikus pontjait, különösen azokat, melyek ABV védelmi szempontból kérdéseket vetettek fel bennem.

Dolgozatomban igyekeztem ezeket a kérdéseket plasztikusan kivetíteni az ABV rendszabályok, valamint a harckiképzés követelményeinek összefüggésében és megoldási lehetőségeket keresni a felmerült problémákra.

Az ABV jártasság követelményeinek ismeretében, a katonai műveleteket érintő lehetséges ABV fenyegetéseket figyelembe véve, szükségesnek tartom a kiképzés-felkészítés bizonyos elemeinek kibővítését.

Áttanulmányoztam az 1990 óta megvédett, ABV védelem témakörében született egyetemi doktori, PhD és kandidátusi értekezéseket, és ennek fényében

megállapítottam, hogy a megadott időszakban megalkotott 12 tudományos munkából 6 az ABV felderítés technikai kérdéseivel, 4 az ABV védelem feladatainak illetve a csapatok vegyivédelmi biztosításának problémáival, 2 pedig a katasztrófa védelem és ABV védelem, illetve a környezetvédelem és ABV védelem összefüggéseivel foglalkozik. Témaválasztásom indoklásának egyik pilléréként szeretném ezért megjelölni azt, hogy a kutatásaim tárgyát képező, az ABV kiképzéssel összefüggő problémákat ebből az aspektusból nem vizsgálták, így e problémakörben új tudományos eredmény sem született.

Kutatómunkám során azt a hipotézist állítottam fel, hogy a megváltozott globális ABV helyzet által indukált új típusú ABV fenyegetések műveleti területen lecsapódó és a csapatok tevékenységére irányuló hatásai csökkentésének első számú alapozó és megelőző lehetősége a harc kiképzés keretében minden katonára kiterjedő ABV kiképzés egyes elemeinek valóságot megközelítő körülmények közé helyezése.

2 AZ ÉRTEKEZÉS CÉLKITŰZÉSEI

- 1) A katonai műveletek ABV környezetének vizsgálatát követően **meghatározni** az ABV felkészítés kihívásait
- 2) **Kimunkálni** az ABV védelmi feladatok ellátására felkészítő kiképzés sarokköveit.
- 3) Valóságot megközelítő körülmények **megteremtése** a katonák valamint az alegységek általános ABV felkészítése során
- 4) ABV gyakorlópálya **kialakítása** feltételrendszerének **kidolgozása**

Céljaim elérése érdekében az alábbi részfeladatok elvégzését terveztem:

1. A katonai műveletek ABV környezetének vizsgálata
2. Túlélést biztosító ABV rendszabályokkal kapcsolatos főbb fogalmak értelmezése
3. Az ABV jártasság NATO STANAG 2150 követelményeinek vizsgálata
4. A katonák valamint az alegységek általános ABV felkészítése során valóságot megközelítő körülmények megteremtése lehetőségének vizsgálata
5. ABV gyakorlópálya kialakításának feltételeinek vizsgálata
6. Javaslatok megfogalmazása a téma érdekében végzett további kutatásokra

A kitűzött célok megvalósítása érdekében tanulmányoztam a jelen biztonsági környezetet meghatározó kockázati tényezők elemzésével azon belül a katonai műveletek ABV környezetét leginkább befolyásoló elemek vizsgálatával foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalmat. Megismertem a választott témámmal kapcsolatban a legutóbbi években született kutatási eredményeket. Konzultációt folytattam szakemberekkel, kutatási eredményeimet azok alapján pontosítottam.

Felhasználtam a korábbi kutatási eredményeimet, a doktori képzés során elsajátított ismereteimet és korábbi tapasztalataimat. Konzultáltam a szakterület élenjáró tudományos kutatóival és a külföldi tapasztalatokat szerzett szakemberekkel.

A téma kutatása-kidolgozása során az általános kutatási módszerek közül az analízist, a szintézist az indukciót, a dedukciót, a megfigyelést és a kísérletet alkalmaztam.

Kutatómunkám során a célkitűzéseket a megfelelő kutatási módszerek alkalmazásával a témavezetőm irányításával teljesítettem. Az értekezésem hipotézisét ABV szakemberekkel konzultálva, szakszemináriumok és korábbi kutatási eredmények anyagának feldolgozásával alakítottam ki. Tanulmányoztam az elmúlt években, az ABV védelem elméletének témakörében született doktori értekezések elfogadott tudományos eredményeit.

Külön kiemelt figyelmet fordítottam az ABV felkészítéshez kapcsolódó NATO STANAG-ok valamint nemzeti szintű utasítások tanulmányozására.

Részeredményeimet pályázatokon, konferenciákon, valamint publikációk formájában tettem közzé

Kutató munkámat nehezítette: a haderőreform jelenleg is zajló szervezeti változásai, illetve az, hogy az ezzel járó feladatrendszerek átszerveződése még nem zárult le. Nehezítette továbbá a munkámat az, hogy szilárdan nem támaszkodhattam hivatalosan kiadott ABV védelmi doktrínára, csupán annak tervezetére.

A munkámat megkönnyítette az, hogy 10 éven keresztül különböző beosztásokban az általános katonai felkészítés, különösen az ABV felkészítés gyakorlati és tervezési feladataiban vettem részt. A ZMNE hallgatójaként, illetve doktoranduszként számos, a kutatásomhoz kapcsolódó előadáson, konferencián vehettem részt, volt alkalmam konzultálni az ABV védelem szakembereivel. Az egyetem adatbázisa révén volt lehetőségem tanulmányozni az elmúlt évek kutatási eredményeit, szakmai publikációkat.

Szolgálati helyem a ZMNE ABV,- Katasztrófavédelmi és Védelmi Igazgatási Tanszéke. A tanszék személyi állománya minden lehetséges segítséget megadott a munkám elvégzéséhez.

Külön köszönet illeti tanszékvezetőmet, aki egy személyben a témavezetőm, és kutatásom irányítását is ellátta, illetve összehangolta kutatási, valamint tanszéki feladataimat.

3 AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLAT LEÍRÁSA

Az értekezésben a téma aktualitásának igazolásaként bemutattam a hidegháború időszakának lezárultával kialakult, a védelmi tervezés stratégiai összefüggéseire, valamint a katonai műveletek tervezésére, és nem utolsósorban a harc megvívásának körülményeire, annak kimenetelére, illetve a harcos túlélési lehetőségeire befolyással bíró globális és, azon belül a közvetlen ABV környezetet.

Munkám kidolgozása során arra törekedtem, hogy a jelenlegi ABV fenyegetettség által meghatározott lehetséges ABV védelmi feladatokat rendszerbe állítsam. Az ABV jártasság követelményeit ellenpontként állítottam a jelenlegi kiképzés által biztosított jártasság szintjével.

Az általános katonai felkészítés ismeretében megjelöltem az ABV kiképzés sarkalatos pontjait és meghatároztam azok megvalósításának feltételeit. Javaslatokat dolgoztam ki annak

érdekében, hogy az ABV kiképzés lényeges elemei valóságot megközelítő körülmények között valósuljanak meg

A disszertáció három fejezetből épül fel.

Az **első fejezetben** bemutatom a globális ABV környezetet és az azt nagymértékben meghatározó folyamatoknak, a tömegpusztító fegyverek proliferációjának, a CBRN terrorizmusnak veszélyeit. Feltárom az ABV környezet műveleti területre, katonai műveletekre gyakorolt hatásait.

A **második fejezetben** felvázolom az ABV kockázatokkal összefüggésben az ABV védelem felmerülő feladatait, az azzal szemben támasztott követelményeket, valamint a befolyásoló tényezőket. Az ABV doktrína tervezet által meghatározott ABV rendszabályok felvázolása mellett konkretizálom azokat az ABV események vetületében. Bemutatom néhány példán keresztül az ABV rendszabályok bevezetésének hatásait a katonai műveletekre.

A **harmadik fejezetben** meghatározom az ABV felkészítés kihívásait, ezzel párhuzamba állítom a személyi állomány ABV jártasságának a túlélés, valamint a művelet sikere érdekében elvárható és NATO szabványok szerint meghatározott követelményeit. Megvizsgálom az ABV védelmi feladatok ellátására felkészítő kiképzés lényeges elemeit, valamint feltárom a felkészítés sarkalatos pontjait. Megvizsgálom továbbá a műveleti tevékenységek ABV környezetének valóságot megközelítő szimulálására alkalmas gyakorló pálya kialakításának feltételrendszerét. Kidolgozom ajánlásaimat a katonák harckiképzésének keretében megvalósuló általános ABV felkészítés során valóság-hű körülmények megteremtéséhez.

4 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az ABV veszélyforrások ismeretében fontos a Magyar Honvédség katonáinak felkészítése. Általános érvényességgel elmondható, hogy a legerősebb, legjobban felszerelt hadsereg is könnyen sebezhetővé válik, ha kiderül felkészítésének, felszereltségének valamely hiányossága.

A valós ABV helyzetben fellépő ABV hatásokhoz (besugárzás, sugárzó anyagok inkorporálódása, mérgezés, biológiai harcanyaggal fertőződés) társuló, nem közvetlenül az ABV fegyverek alkalmazása következményeként fellépő tényezők (pl. egyéni védőeszköz használata közben jelentkező látásélesség, mozgásképeség, komfortérzet, harcképeség, harci morál csökkenése) rontják a harcos túlélő képességét.

Az pedig belátható, hogy a katona kiképzésére, felszerelésére, fegyverzetére fordított minden egyes forint kidobott pénz az ablakon, amennyiben nem vagyunk képesek ezt a harci erőt oltalmazni a túlélés érdekében.

A túlélés biztosításának feladata megköveteli azt, hogy a katonák valós (valóságot megközelítő) körülmények között gyakorolhassanak békeidőben.

A túlélés érdekében kiemelt feladatként jelentkezik

- Az egyes harcász ABV-védelmi kiképzése;
- A fegyvernemi és szak alegységek ABV-védelmi felkészítése;
- A nemzeti vegyivédelmi szakalegységek felkészítése;
- A közös nemzetközi vegyivédelmi szakalegységek felkészítése;
- Ezen feladatok végrehajtásához szükséges felépítésű és felszereltségű éles gyakorló-pálya (pályák) kialakítása;
- A kiképzési feladatok végrehajtása során alkalmazandó környezetkímélő, de a felkészítés szempontjából hatásos eljárások kidolgozása az ehhez kapcsolódó biztonsági követelményrendszer kimunkálásával;
- Az ABV környezetben való ténykedést, mint a túlélés alapvetően meghatározó tevékenységét készség szintjére fejlesztése.

A fegyveres erők felkészítése során számításba kell venni a fegyveres küzdelem egyik lehetséges színtereként az ABV környezetet. A katonákat úgy kell felkészíteni, hogy a harctevékenységet folytatni tudják ABV körülmények között is. Ennek egyik feltétele egy olyan jártasság kialakítása, amely a katonát képessé teszi először is túlélni az ABV hatásokat, illetve folytatni a tevékenységet.

A NATO STANAG 2150 követelményei előírják, hogy minden katona ismerje az ABV csapások és ROTA események felismerhető jeleit. Végre kell tudni hajtani az ABV védelmi rendszabályokat. Saját túlélése biztosításának zálogaként készség szintjén kell tudnia alkalmazni a saját egyéni védőeszközét. Ismernie kell részleges, teljes mentesítés fogásait, a szennyezés felismerését követően. Ismernie kell a csapatmentesítő, felderítő eszközöket.

A katonával szemben támasztott lényeges követelmény, hogy a szennyezett terepszakaszon, illetve a ABV hatások közepette is tudja alkalmazni harci képességeit.

Egy korszerű hadsereg katonájának felkészültnek kell lennie ABV környezetben való tevékenységre a feladat-végrehajtás sikere és saját túlélése érdekében. A harcász a fenti

követelményeknek csak akkor tud megfelelni, ha biztosítva van minden lehetséges feltétel az ABV jártasság kialakításához.

Egyik ilyen lényeges tényező a kiképzés, mégpedig a valós vagy valóságot megközelítő körülmények között végrehajtott harcszerű kiképzés. Az esetleges ABV helyzetekben történő helytállás eredményességéhez nagymértékben hozzájárul az alegységek békeidőben történő valóságot megközelítő körülmények közötti felkészítése.

A harcszerű kiképzés alapvető bázisa a terep, illetve a megfelelően kialakított gyakorló pálya. A gyakorló pályának a kiképzési követelményeken kívül meg kell felelni a hatályos környezet-, és természetvédelmi törvényeknek valamint rendeleteknek is.

A kiképzés során kitűzött célok csak úgy valósulnak meg, hogyha következetesen ragaszkodunk ahhoz, hogy valamely ismeretnek készség szintjét alakítjuk ki a felkészítés során. Ezt csak úgy lehet megvalósítani, ha a kiképzés lehetőséget biztosít a „megismeréstől” a „tanulás” és „megerősítés” folyamatán keresztül az „alkalmazni tudás”, azaz a jártasság kialakítására. Ez úgy érhető el, ha a felkészítés során a megtanult ismereteket módszeresen és mindig más szituációban gyakoroltatjuk. A fenti követelmények csak akkor teljesülnek, ha lehetősége van a katonának szokni a megváltozott, gyakran elviselhetetlenül kényelmetlen körülményeket, illetve a fenyegető veszélyeztető hatásokat úgy, mint például az ABV hatásokat ellenőrzött körülmények között, biztonságosan tudják megtapasztalni. Számos eddig is alkalmazott kiképzési módszer ezen alapszik, azaz a félelem tárgyát kontrollált környezetben és szabályozott módon kézzelfogható közelségbe kell hozni a katonához.

A jelen dolgozatomban is feldolgozott gyújtófegyverek elleni védelem kiképzését is ezen elvek mentén végezzük az általános katonai felkészítés során a katonává válás folyamatában.

Egyértelműen levezethető és bizonyítható, hogy az ABV védelmi feladatok a harctevékenység fajtáinak mindegyikében jelentkeznek, tehát a harcra történő felkészítésben sem képviselhetnek kisebb arányokat, hiszen ezzel gyenge láncszemmé válna a katona/alegység harci képességeinek rendszerében.

Úgy gondolom, a harceljárások, műveleti tevékenységek kutatásával párhuzamosan legalább ugyanakkora akkora súlyt kell fektetni a túlélést biztosító ABV rendszabályok vizsgálatára, elemzésére. Ennek egyetlen járható útjának tekintem a műveleti eljárások kimunkálását követően azok valóságot megközelítő ABV helyzetben történő gyakoroltatását. Ennek kizárólagos bázisát a valós helyzetet szimuláló körülmények között megvalósított kiképzés, gyakorlatozás jelenti.

Fontosnak tartom megvizsgálni azt is, hogy azok az ellentmondások, melyek abból fakadnak, hogy bizonyos közvetlen védelmet szolgáló rendszabályoknak a harctevékenység időszakában történő bevezetése éppen a harctevékenységet teszik lehetetlenné, hogyan oldhatók fel. Ilyen például számos, a szennyezett terepszakasz leküzdésekor alkalmazott, az ABV hatásoktól közvetlen védelmet biztosító eljárás, amelyek viszont a terepen való mozgás elemi szabályaival ütköznek. A harcra történő felkészítés és gyakorlások színterein szimulált valóságú harctéri körülmények, köztük az ABV környezet kialakításának jelentősége felülmúlhatatlan a műveleti eljárások kidolgozása, az ABV rendszabályok kutatása és a harckiképzés területén.

JAVASLATOK

Dolgozatomban célul tűztem ki, hogy a jelenlegi kiképzési program megvizsgálását követően javaslatokat fogalmazzak meg annak érdekében, hogy az általános katonai felkészítés keretében megvalósuló ABV kiképzés mind inkább megfeleljen az új típusú kihívásoknak, valamint a NATO STANAG 2150 követelményeinek

Javaslataim a következők:

- Valóságot megközelítő körülmények megteremtése a kiképzés során;
- Az ABV kiképzés meglévő bázisainak gyakorló-tereinek átépítése a korszerű harckiképzés követelményeinek megfelelően;
- Imitációs anyagok felhasználását, valamint az ABV védelmi tevékenységek eljárásainak harcszerű gyakorlását lehetővé tevő és a környezetvédelmi jogszabályoknak is megfelelő ABV gyakorló-pályák létesítése;
- Mérgező harcanyagok fizikai tulajdonságait imitáló nem toxikus vegyületek kutatása, kiképzésben történő rendszeresítése;
- „Gyakorló” – inaktív – kiképzési célú mentesítő készítmények rendszeresítése;
- A harckiképzés programjának átdolgozása a nem szervezetszerű (másodlagos vegyivédelmi feladatokat ellátó) ABV alegységek lehetséges feladatainak figyelembe vételével;
- Megvizsgálni a szennyezett terepszakaszon illetve annak leküzdése során végzett tevékenység egyes rendszabályainak alkalmazhatóságát a harctér által biztosított lehetőségek függvényében.

5 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az értekezésben a célkitűzések megvalósítása során elért tudományos eredménynek tekintem, hogy:

- 1) *Meghatároztam* az ABV felkészítés kihívásait a katonai műveletek globális, valamint közvetlen ABV környezetének elemzését követően.
- 2) *Kidolgoztam* az ABV védelmi feladatok ellátására felkészítő kiképzés sarokköveit, a felkészítés fontos elemeit a NATO szabványok által meghatározott követelmények, valamint az ABV rendszabályok tükrében.
- 3) *Megalkottam* egy lehetséges - a fegyveres küzdelem közvetlen ABV környezetének valóság-hű szimulálására alkalmas - gyakorló-pálya kialakításának feltételrendszerét, különös tekintettel a környezetbiztonságra.
- 4) *Kimunkáltam* a feltételeket a MH katonái, valamint alegységei harckiképzésének keretében megvalósuló általános ABV felkészítés valóságot megközelítő körülményeinek kialakításához.

AJÁNLÁSOK

Az értekezésemben megfogalmazottak felhasználhatóak az ABV védelmi doktrína, az összhaderőnemi doktrína tömegpusztító fegyverek elleni védelem elméleti részeinek megalapozásához.

Az egyetem doktorandusz hallgatóinak oktatásánál, az ABV védelem tantárgy és az ABV támogatás elmélete oktatásához használható az értekezés néhány eredménye.

Az egyetem tiszti hallgatói számára, különös tekintettel a parancsnoki szakokra kiképzésmódszertan keretén belül alkalmazható az értekezés általános ABV felkészítés módszereivel foglalkozó része.

Az egyetem polgári hallgatói részére a tudományos munka globális ABV környezettel kapcsolatos témaköreit lehet az oktatásba beépíteni.

Az egyetem oktatói az anyagot harcászati gyakorlatok megtervezéséhez, és levezetéséhez használhatják sikeresen.

A tisztek, tiszthelyettesek továbbképzéséhez, ismereteinek bővítéséhez használható fel az anyag.

Úgy gondolom, hogy értekezésem eredményei kitöltik az ABV veszélyforrások által meghatározott feladatait, azok technikai feltételeit, valamint alegységek műveleti területen történő tevékenységének ABV biztosítása témakörök közötti űrt.

Véleményem szerint kutatómunkám eredményeivel hozzájárulhatok a harckiképzés eredményességének fokozásához, a harci erő, a harci érték műveleti területen való oltalmazása területén.